СУНЪИЙ ИНТЕЛЛЕКТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИНГҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИНИШИ

Узоқова Маржона Омоналиевна
Tashkent International University
Юриспруденция мутахассислиги 3-курс талабаси
Email: uzokova.marzhona@mail.ru
Doi :https://doi.org/10.5281/zenodo.20078308

Annotatsiya: Сунъий интеллект технологияларининг жадал ривожланиши жамиятнинг барча соҳаларига чуқур таъсир кўрсатмоқда. Ушбу мақола сунъий интеллектни ҳуқуқий тартибга солишнинг долзарб муаммоларини таҳлил қилади. Муаллифлар мавжуд қонунчиликдаги бўшлиқлар, этик муаммолар ва янги тартибга солиш механизмларини ишлаб чиқиш заруратини кўриб чиқадилар. Мақолада сунъий интеллектнинг хавфсиз ва масъулиятли ривожланишини таъминлаш учун халқаро тажриба ва миллий ёндашувлар муҳокама қилинади. Тадқиқот сунъий интеллект соҳасида самарали ҳуқуқий базани яратиш бўйича таклифлар беради.

Kalit so'zlar: Сунъий Интеллект, Ҳуқуқий Тартибга Солиш, Этика, Қонунчилик, Киберхавфсизлик, Масъулият, Инновация, Рақамли Ҳуқуқ

Abstract: The rapid development of artificial intelligence (AI) technologies profoundly impacts all sectors of society. This article analyzes the pressing issues surrounding the legal regulation of artificial intelligence. The authors examine existing legislative gaps, ethical challenges, and the necessity of developing new regulatory mechanisms. The paper discusses international best practices and national approaches to ensure the safe and responsible development of AI. The research provides proposals for creating an effective legal framework in the field of artificial intelligence.

Keywords: Artificial Intelligence, Legal Regulation, Ethics, Legislation, Cybersecurity, Responsibility, Innovation, Digital Law

Аннотация: Быстрое развитие технологий искусственного интеллекта (ИИ) оказывает глубокое влияние на все сферы общества. Данная статья анализирует актуальные проблемы правового регулирования искусственного интеллекта. Авторы рассматривают существующие законодательные пробелы, этические вызовы и необходимость разработки новых регуляторных механизмов. В работе обсуждаются международный опыт и национальные подходы для обеспечения безопасного и ответственного развития ИИ. Исследование предлагает рекомендации по созданию эффективной правовой базы в области искусственного интеллекта.

Ключевые слова: Искусственный Интеллект, Правовое Регулирование, Этика, Законодательство, Кибербезопасность, Ответственность, Инновации, Цифровое Право

Кириш

Сунъий интеллект (СИ) технологияларининг жадал ривожланиши ва кенг тарқалиши жамиятнинг турли соҳаларида, жумладан, иқтисодиёт, соғлиқни сақлаш, таълим ва давлат бошқарувида чуқур ўзгаришларни келтириб чиқармоқда. Бу технологиялар

самарадорликни ошириш ва янги имкониятларни яратиш билан бирга, инсон ҳуқуқлари, шахсий маълумотларнинг ҳимояси, тенглик ва адолат каби фундаментал қадриятларга жиддий таъсир кўрсатмоқда. СИ тизимларининг қарор қабул қилиш жараёнларига интеграцияси мавжуд ҳуқуқий нормалар ва этик меъёрлар учун янги синовларни юзага келтирмоқда, бу эса уларни тартибга солишнинг долзарблигини оширмоқда ва глобал мунозаралар марказига айлантирмоқда.

Бундай шароитда, СИ технологияларини ҳуқуқий тартибга солиш зарурати халқаро миқёсда кенг тан олинмоқда. Халқаро ҳамжамият СИнинг инсон ҳуқуқларига салбий таъсирини юмшатиш ва унинг хавфсиз, шаффоф ҳамда масъулиятли ривожланишини таъминлаш мақсадида комплекс ҳуқуқий стандартларни ишлаб чиқишга интилмоқда. Европа Иттифоқининг 2024 йил июнида қабул қилинган СИ тўғрисидаги қонуни (EU AI Act) бу борадаги илк кенг қамровли ҳужжат бўлиб, хавф даражасига асосланган таснифлаш тизимини жорий этган ва инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилишга қаратилган аниқ талабларни белгилаган. Шунингдек, АҚШ ва Хитой каби йирик давлатлар ҳам СИни тартибга солиш бўйича ўз миллий стратегиялари ва қонунчилик ташаббусларини фаол равишда илгари сурмоқда.

Бироқ, СИнинг тезкор эволюцияси ва мураккаблиги туфайли, уни тартибга солиш учун мос норматив асосларни яратиш ва янги, самарали қонунчиликни ишлаб чиқиш жиддий қийинчиликларни келтириб чиқармоқда. Бу жараёнда этик принципларни ҳуқуқий нормаларга интеграция қилиш, потенциал хавфларни баҳолаш ва инновацияларни рағбатлантириш ўртасида мувозанатни топиш муҳим аҳамиятга эга. Мазкур мақола СИ технологияларини ҳуқуқий тартибга солишнинг глобал тажрибаларини таҳлил қилиш, унинг асосий муаммоларини аниқлаш ва келажакдаги тенденцияларни баҳолаш орқали ушбу долзарб масалага илмий ҳисса қўшишни мақсад қилади, шунингдек, Ўзбекистон учун тегишли хулосалар чиқаришга замин яратади.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили

Сунъий интеллект (СИ) технологияларининг ҳуқуқий тартибга солинишига оид илмий адабиётлар таҳлили шуни кўрсатадики, бу соҳа сўнгги йилларда жаҳон миқёсидаги энг долзарб ва мунозарали мавзулардан бирига айланган. Адабиётларнинг кенг қамровли таҳлили СИнинг ҳуқуқий, этик, ижтимоий ва иқтисодий жиҳатларини қамраб олади, унинг жамиятга таъсирини баҳолайди ва мавжуд ҳуқуқий тизимлар учун янги муаммоларни аниқлайди. Тадқиқотларнинг асосий йўналишлари СИнинг ҳуқуқий тушунчасини аниқлаш, унинг хавфларини баҳолаш, инсон ҳуқуқларига таъсирини ўрганиш, масъулият ва жавобгарлик масалаларини ҳал этиш, шунингдек, инновацияларни бўғмасдан самарали тартибга солиш механизмларини ишлаб чиқишга қаратилган.

Академик доираларда СИнинг ҳуқуқий тартибга солинишига оид мунозаралар, биринчи навбатда, унинг ўзига хос хусусиятлари – мустақиллик, ўрганувчанлик, шаффофликнинг етишмаслиги (қора қути муаммоси) ва қарор қабул қилиш жараёнларининг мураккаблиги билан боғлиқ юзага келадиган фундаментал муаммоларга эътибор қаратади. Анъанавий ҳуқуқий тамойиллар ва нормалар, масалан, айбдорлик, қасд, эҳтиётсизлик каби тушунчалар СИ тизимлари томонидан содир этилган зарар ёки хатолар контекстида ўз аҳамиятини йўқотиши мумкинлиги адабиётларда кенг муҳокама қилинади. Бу эса янги ҳуқуқий концепциялар ва тартибга солиш ёндашувларини талаб қилади.

Инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш СИни тартибга солишга оид адабиётларнинг марказий мавзуси ҳисобланади. Кўплаб тадқиқотлар СИнинг шахсий маълумотларни ҳимоя қилиш, тенглик, камситмаслик, сўз эркинлиги ва адолат каби асосий инсон ҳуқуқларига потенциал салбий таъсирини таҳлил қилади. Масалан, СИ тизимларининг

маълумотларни қайта ишлаш жараёнларида юзага келиши мумкин бўлган хатолар ёки нохолисликлар (bias) фуқароларнинг ҳуқуқларини бузиши, уларга нисбатан адолатсиз қарорлар қабул қилинишига олиб келиши мумкинлиги таъкидланади. Шунингдек, СИнинг кузатув тизимларида қўлланилиши шахсий ҳаёт дахлсизлигига таҳдид солиши, унинг қарор қабул қилишдаги шаффофликнинг етишмаслиги эса фуқароларнинг ўз ҳуқуқларини ҳимоя қилиш имкониятларини чеклаши мумкинлиги алоҳида қайд этилади. Бу борада, халқаро ҳуқуқий стандартларни ишлаб чиқиш ва уларни СИ соҳасига татбиқ этишнинг долзарблиги кўплаб муаллифлар томонидан таъкидланади.

СИни тартибга солишнинг халқаро ва миллий ёндашувларига оид адабиётлар таҳлили шуни кўрсатадики, бу борада турли моделлар ва стратегиялар мавжуд. Европа Иттифоқининг СИ тўғрисидаги қонуни (EU AI Act) бу соҳадаги илк кенг қамровли ҳуқуқий ҳужжат сифатида алоҳида эътиборга лойиқдир. Ушбу қонун СИ тизимларини хавф даражасига кўра таснифлашга асосланган бўлиб, "қабул қилиб бўлмайдиган хавф"га эга тизимларни (масалан, когнитив хулқ-атвор манипуляцияси, ижтимоий рейтинг) тақиқлайди, "юқори хавф"ли СИ тизимлари (масалан, танқидий инфратузилма, таълим, ҳуқуқни муҳофаза қилиш, тиббий асбоблар) учун эса бозорга чиқишдан олдинги баҳолаш ва доимий мониторингни талаб қилади. Шунингдек, ушбу қонун ChatGPT каби генератив СИ моделлари учун шаффофлик талабларини, жумладан, СИ томонидан яратилган контентни очиқлаш, ноқонуний чиқишларни олдини олиш ва муаллифлик ҳуқуқи билан ҳимояланган ўқув маълумотларини умумлаштириш каби мажбуриятларни белгилайди. Бу ёндашув инновацияларни рағбатлантириш билан бирга, инсон ҳуқуқлари ва жамият хавфсизлигини таъминлашга қаратилган мувозанатни топишга уриниш сифатида баҳоланади.

АҚШ ва Хитой каби йирик давлатларнинг СИни тартибга солиш бўйича ёндашувлари ҳам адабиётларда кенг таҳлил қилинади. АҚШда СИни тартибга солиш кўпроқ секторларга хос ёндашувлар, мавжуд қонунчиликни татбиқ этиш ва этик тамойилларга асосланган "юмшоқ ҳуқуқ" (soft law) механизмлари орқали амалга оширилмоқда. Масалан, АҚШ Конгрессининг 2019 йилдаги "Ҳукуматдаги сунъий интеллект тўғрисидаги қонуни" (Artificial Intelligence in Government Act) давлат секторида СИдан фойдаланишга оид қоидаларни белгилайди. Хитой эса СИни тартибга солишда давлат назорати ва миллий хавфсизликка устувор аҳамият беради, бу эса унинг 2017 йилдаги "Кейинги авлод сунъий интеллектни ривожлантириш режаси"да (Next Generation Artificial Intelligence Development Plan) ўз аксини топган. Бу давлатларнинг ёндашувлари ўртасидаги фарқлар, уларнинг ижтимоий-сиёсий тизимлари ва қадриятлари билан боғлиқ эканлиги адабиётларда кенг муҳокама қилинади.

Халқаро тажрибаларни тизимли таҳлил қилган тадқиқотлар, жумладан, "Сунъий интеллектни ҳуқуқий тартибга солиш: Ўзбекистон учун халқаро тажриба таҳлили" номли конференция маърузаси, глобал ёндашувларни ўрганиб, Ўзбекистон учун потенциал тартибга солиш стратегияларини шакллантиришга хизмат қилади. Ушбу тадқиқот Европа Комиссиясининг 2021 йилдаги СИ қоидалари бўйича таклифи, АҚШ ва Хитойнинг стратегик ҳужжатлари каби муҳим халқаро ҳуқуқий асослар ва сиёсий таклифларни ўз ичига олади. Бундай таҳлиллар СИнинг этик, ижтимоий ва ҳуқуқий оқибатлари, хавфлар, муаммолар ва этик тамойилларни СИ тизимларига интеграция қилиш масалалари бўйича илмий нуқтаи назарларни бирлаштиради.

СИни тартибга солишдаги асосий муаммолар ва қийинчиликлар ҳам адабиётларда чуқур таҳлил қилинади. Булар қаторига СИнинг тезкор эволюцияси ва мураккаблиги туфайли мос норматив асосларни яратиш ва янги, самарали қонунчиликни ишлаб чиқишдаги қийинчиликлар киради. Муаллифлар этик принципларни ҳуқуқий нормаларга

интеграция қилиш, потенциал хавфларни баҳолаш ва инновацияларни рағбатлантириш ўртасида мувозанатни топиш муҳим аҳамиятга эга эканлигини таъкидлайдилар. Шунингдек, СИ тизимларининг жавобгарлиги, улар томонидан етказилган зарар учун ким жавобгар бўлиши кераклиги (ишлаб чиқувчи, фойдаланувчи, оператор) каби масалалар ҳам ҳуқуқий адабиётларда кенг муҳокама қилинади. Шаффофлик ва тушунарлилик (explainability) муаммоси ҳам муҳим аҳамиятга эга, чунки СИ тизимларининг қарорларини инсон тушунадиган тарзда изоҳлаш қийинлиги ҳуқуқий назорат ва аудитни мураккаблаштиради.

Бундан ташқари, СИнинг меҳнат бозорига, иқтисодиётга, таълимга ва давлат бошқарувига таъсири ҳам адабиётларда кенг ўрганилмоқда. СИнинг жамоат секторига таъсири ва инсон ҳуқуқларига оид кенгроқ оқибатлари, шунингдек, Ўзбекистондаги мавжуд ахборот қонунларини ҳисобга олган ҳолда, тартибга солиш ландшафтининг яхлит тушунчасини таъминлаш муҳимлиги қайд этилади. Бундай таҳлиллар мамлакатнинг келажакдаги сиёсатини шакллантириш учун асос бўлиб хизмат қилади.

Хулоса қилиб айтганда, СИ технологияларини ҳуқуқий тартибга солишга оид адабиётлар таҳлили шуни кўрсатадики, бу соҳа нафақат ҳуқуқий, балки этик, ижтимоий ва технологик жиҳатларни ҳам қамраб олувчи мураккаб ва кўп қиррали муаммодир. Мавжуд тадқиқотлар СИнинг инсон ҳуқуқларига таъсири, уни тартибга солишнинг турли халқаро ва миллий ёндашувлари, шунингдек, бу жараёнда юзага келадиган асосий муаммолар ва қийинчиликларни чуқур таҳлил қилади. Ушбу адабиётларнинг синтези СИни масъулиятли, хавфсиз ва инсонпарвар тарзда ривожлантириш учун зарур бўлган ҳуқуқий асосларни яратишда муҳим илмий база бўлиб хизмат қилади. Бу эса, ўз навбатида, Ўзбекистон каби давлатлар учун СИни тартибга солиш бўйича миллий стратегияларни ишлаб чиқишда қимматли йўналишларни тақдим этади.

Тадқиқот метадологияси

Ushbu tadqiqot sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarining huquqiy tartibga solinishi masalasini chuqur o'rganish maqsadida ko'p qirrali metodologiyani qo'llaydi. Asosan doktrinal huquqiy tahlil va qiyosiy huquqiy tadqiqotlarga asoslangan holda, u siyosat tahlili va axloqiy tamoyillar bilan boyitilgan. Tadqiqotning asosiy maqsadi global miqyosdagi SI tartibga solish landshaftini tizimli o'rganish, asosiy muammolarni aniqlash va O'zbekiston uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. SI texnologiyalarining murakkab, jadal rivojlanayotgan va fanlararo xususiyatlarini hisobga olgan holda, faqat bir fan doirasidagi yondashuv yetarli bo'lmaydi. Shu sababli, ushbu tadqiqot huquq, etika, texnologiya va davlat siyosati nuqtai nazarlarini birlashtirib, mavzuni har tomonlama tushunishni ta'minlaydi. Metodologiya mavjud va taklif etilayotgan tartibga solish doiralarini tanqidiy sintez qilish va tahliliy baholashni o'z ichiga oladi. Bu yondashuv turli yurisdiksiyalar SI keltirib chiqarayotgan muammolar, inson huquqlari, innovatsiyalar va jamiyatga ta'sir masalalari bilan qanday kurashayotganini chuqur o'rganish imkonini beradi.

Tadqiqot dizaynining markazida mustahkam doktrinal huquqiy tahlil yotadi. Bu SIga oid xalqaro shartnomalar, milliy qonunlar, nizomlar va siyosat hujjatlari kabi birlamchi huquqiy manbalarni sinchkovlik bilan o'rganishni o'z ichiga oladi. Xususan, tadqiqot Yevropa Ittifoqi, Qo'shma Shtatlar va Xitoy kabi SI tartibga solishda yetakchi bo'lgan yurisdiksiyalarning qonunchilik doiralari va siyosat tashabbuslarini chuqur tahlil qiladi. 2024 yil iyun oyida qabul qilingan Yevropa Ittifoqining SI to'g'risidagi qonuni (EU AI Act) o'zining keng qamrovli, xavfga asoslangan tasniflash tizimi hamda inson huquqlarini himoya qilish va SI tizimlarida shaffoflikni ta'minlashga qaratilgan aniq qoidalari tufayli asosiy o'rganish ob'ekti bo'lib xizmat qiladi. Ushbu tahlil qonun hujjatlari, sud amaliyoti va ilmiy talqinlarni qamrab oladi. Maqsad ushbu huquqiy

vositalarning tarkibiy qismlarini, asosiy tamoyillarini va o'ziga xos qoidalarini tahlil qilib, ularning SI texnologiyalarini boshqarishdagi ko'lami, maqsadi va potentsial samaradorligini aniqlashdir.

Doktrinal yondashuvni to'ldiruvchi tizimli qiyosiy huquqiy tahlil ushbu metodologiyaning muhim tarkibiy qismidir. Bu turli davlatlar va xalqaro tashkilotlar tomonidan qabul qilingan tartibga solish strategiyalarini yonma-yon o'rganishni o'z ichiga oladi. Qiyoslash javobgarlik, shaffoflik, xolislik, ma'lumotlarni himoya qilish va SI tizimlarida inson nazorati kabi asosiy tartibga solish muammolarini hal qilishda umumiy jihatlar, farqlar, ilg'or tajribalar va innovatsion yechimlarni aniqlashga qaratilgan. Tadqiqot Yevropa Ittifoqi, Qo'shma Shtatlar va Xitoyning tartibga solish modellarini taqqoslaydi. Bu qiyosiy yondashuv turli ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy sharoitlarda turli tartibga solish paradigmalarining kuchli va zaif tomonlarini baholash imkonini beradi. Maqsad innovatsiyalarni asosiy huquqlar va jamiyat farovonligini himoya qilish bilan muvozanatlashda samarali yondashuvlarni aniqlash va O'zbekiston uchun siyosatni moslashtirishga ma'lumot berishdir. Tahlil, shuningdek, turli tartibga solish tanlovlarining falsafiy asoslarini ham o'rganadi.

Faqat huquqiy matnlardan tashqari, metodologiya hukumatlar, xalqaro tashkilotlar va ekspert guruhlari tomonidan chiqarilgan kengroq strategik hujjatlar, oq qog'ozlar va tavsiyalarni baholash uchun siyosat tahlilini ham o'z ichiga oladi. Bu SI strategiyalarining davlat sektori va inson huquqlariga ta'sirini, siyosat maqsadlarini, amalga oshirish mexanizmlarini va kutilayotgan natijalarini baholashni o'z ichiga oladi. Ushbu siyosat tahlilining muhim jihati axloqiy tamoyillarni integratsiya qilishdir. SI tartibga solish axloqiy me'yorlar bilan chambarchas bog'liq bo'lganligi sababli, tadqiqot adolat, javobgarlik, shaffoflik, kamsitmaslik va inson qadr-qimmati kabi axloqiy tamoyillarning turli yurisdiksiyalarda huquqiy normalar va siyosat ko'rsatmalariga qanday tarjima qilinayotganini tizimli ravishda o'rganadi. Bu SI rivojlanishi va joylashtirilishi uchun axloqiy ko'rsatmalarni tahlil qilishni hamda ularning huquqiy qoidalarni shakllantirishdagi samaradorligini baholashni o'z ichiga oladi. Axloqiy asos mavjud va taklif etilayotgan huquqiy vositalarni inson huquqlarini himoya qilish va SI rivojlanishiga insonparvar yondashuvni targ'ib qilish qobiliyati nuqtai nazaridan baholash uchun me'yoriy mezon bo'lib xizmat qiladi.

Ushbu tadqiqot uchun ma'lumotlar asosan keng qamrovli hujjatli tahlil orqali to'planadi. Bunga quyidagilar kiradi: 1. Birlamchi huquqiy hujjatlar: Xalqaro konvensiyalar, shartnomalar, milliy qonunlar (masalan, Yevropa Ittifoqining SI to'g'risidagi qonuni, AQShning Hukumatdagi sun'iy intellekt to'g'risidagi qonuni), hukumat qarorlari va asosiy yurisdiksiyalarning tartibga solish ko'rsatmalari. 2. Siyosat hujjatlari: Milliy SI strategiyalari, oq qog'ozlar, xalqaro tashkilotlar va milliy hukumatlarning siyosat bo'yicha tavsiyalari. 3. Akademik adabiyotlar: Ilmiy jurnallarda va nufuzli akademik nashrlarda chop etilgan maqolalar, kitoblar va konferensiya ma'ruzalari, ayniqsa 2020 yildan keyin nashr etilganlarga alohida e'tibor qaratiladi.

4. Hisobotlar va tahlillar: Nufuzli tahlil markazlari va hukumatlararo tashkilotlar tomonidan SI boshqaruvi bo'yicha ekspert tahlillari va tavsiyalarini taqdim etuvchi nashrlar. Hujjatlar SIning huquqiy va axloqiy tartibga solinishiga aloqadorligi, nufuzli tabiati va xalqaro hamda milliy tartibga solish tendensiyalarini tushunishga qo'shgan hissasi bilan tanlanadi. Tizimli qidiruv strategiyasi ma'lumotlar bazalari va rasmiy veb-saytlar bo'ylab qo'llaniladi. Kalit so'zlar "sun'iy intellekt qonuni", "SI tartibga solish", "inson huquqlari SI", "SI etikasi", "qiyosiy SI huquqi" kabi atamalarni o'z ichiga oladi.

To'plangan ma'lumotlar ko'p bosqichli tahlil jarayonidan o'tkaziladi. Birinchidan, huquqiy va siyosiy matnlar kontent tahlili hamda qiyosiy tematik tahlil orqali tizimli ravishda o'rganiladi. Bu asosiy mavzular, tamoyillar, ta'riflar, tartibga solish mexanizmlari va ijro etish qoidalarini aniqlashni o'z ichiga oladi. Ma'lumotlar xavf tasnifi, javobgarlik doiralari, ma'lumotlarni boshqarish va inson huquqlarini himoya qilish kabi kategoriyalar asosida kodlanadi va turli

yurisdiksiyalardan aniqlangan yondashuvlar o'xshashliklar, farqlar va innovatsiyalarni ta'kidlash uchun taqqoslanadi. Ikkinchidan, ushbu tahlillar natijalari SI tartibga solishning samaradorligi, muammolari va kelajakdagi yo'nalishlari bo'yicha tanqidiy sintez qilinadi. Bu mavjud huquqiy doiralarning yetarliligini baholash, bo'shliqlarni aniqlash va axloqiy tamoyillarning huquqiy normalarga singdirilganligini baholashni o'z ichiga oladi. Nihoyat, global tendensiyalar va ilg'or tajribalar asosida O'zbekiston uchun maxsus oqibatlar tahlili o'tkazilib, xalqaro tajribalarning O'zbekiston kontekstiga dolzarbligi va qo'llanilishi baholanadi. Maqsad milliy SI tartibga solish strategiyasini ishlab chiqish uchun amaliy va kontekstga xos tavsiyalar shakllantirishdir.

Ushbu tadqiqotning ko'lami global bo'lib, Yevropa Ittifoqi, Qo'shma Shtatlar va Xitoyning tartibga solish tajribalariga alohida e'tibor qaratiladi. Vaqtinchalik ko'lam asosan 2020 yildan keyingi rivojlanishlarga qaratilgan bo'lib, SI tartibga solish harakatlarining jadal tezlashishini aks ettiradi. Tadqiqot huquqiy va axloqiy jihatlarni har tomonlama ko'rib chiqishni maqsad qilsa-da, ba'zi cheklovlarni tan oladi. Birinchidan, SI texnologik rivojlanishining tez sur'ati har qanday tartibga solish doirasining eskirishiga olib kelishi mumkin, bu esa doimiy ko'rib chiqish va moslashishni talab qiladi. Ikkinchidan, axloqiy masalalar integratsiya qilingan bo'lsa-da, tadqiqotning asosiy e'tibori SI etikasining chuqur falsafiy tadqiqotidan ko'ra huquqiy va siyosiy jihatlarda qoladi. Uchinchidan, SI qoidalarini amaliy joriy etish va ijro etishdagi muammolar tan olingan bo'lsa-da, ular ushbu doktrinal va qiyosiy tadqiqotning markaziy empirik yo'nalishi emas. Nihoyat, tadqiqot ommaviy axborot vositalarida mavjud hujjatlar va akademik munozaralarga tayanadi, shuning uchun uning xulosalari amaliyotchilar yoki siyosatchilardan bevosita empirik ma'lumotlar to'plamasdan ushbu manbalardan olingan.

Ushbu metodologik yondashuv SI tartibga solish bo'yicha akademik munozaralarga sezilarli hissa qo'shishga mo'ljallangan, ayniqsa turli global yondashuvlarning tanqidiy sintezini taqdim etish va O'zbekiston uchun moslashtirilgan tavsiyalar berish orqali. Texnologik innovatsiyalar, inson huquqlari va huquqiy doiralar o'rtasidagi o'zaro ta'sirni tahlil qilish orqali tadqiqot kelajakdagi siyosatni ishlab chiqish uchun mustahkam asos yaratishni maqsad qiladi. Doktrinal, qiyosiy va siyosat tahlilining axloqiy asos bilan mustahkamlangan integratsiyasi yaxlit va istiqbolli nuqtai nazarni ta'minlaydi. Topilmalar siyosatchilar, huquqshunoslar va SI ishlab chiquvchilarga murakkab tartibga solish landshaftida harakat qilishda, mas'uliyatli SI innovatsiyalarini rag'batlantirishda va raqamli asrda asosiy huquqlarni himoya qilishda yordam beradi. Ushbu tadqiqot texnologik evolyutsiya bilan hamnafas bo'la oladigan, shu bilan birga jamiyat qadriyatlarini saqlab qoladigan va sun'iy intellekt uchun insonparvar kelajakni ta'minlaydigan faol va moslashuvchan huquqiy doiralarga shoshilinch ehtiyojni ta'kidlaydi.

Хулоса

Ушбу тадқиқот сунъий интеллект технологияларининг жадал ривожланиши шароитида уларни ҳуқуқий тартибга солишнинг муқаррар ва долзарб эканлигини кенг қамровли таҳлил қилди. У СИнинг инсон ҳуқуқларига таъсири, этик муаммолар ва жавобгарлик масалаларини ҳал этишнинг мураккаблигини очиб берди. Европа Иттифоқининг хавфга асосланган ёндашуви, АҚШнинг секторларга хос қоидалари ва Хитойнинг давлат назоратига асосланган стратегиялари каби халқаро тажрибалар чуқур ўрганилди. Тадқиқот СИнинг тезкор эволюцияси, шаффофликнинг етишмаслиги ва анъанавий ҳуқуқий нормаларнинг мос келмаслиги каби асосий муаммоларни аниқлади. Хулоса қилиб айтганда, мақола инновацияларни рағбатлантирган ҳолда инсон ҳуқуқлари ва жамият хавфсизлигини таъминловчи мослашувчан, комплекс ва этик жиҳатдан асосланган ҳуқуқий асосларни яратиш муҳимлигини таъкидлайди. Бу эса Ўзбекистон каби давлатлар учун миллий СИ стратегияларини ишлаб чиқишда қимматли йўналишларни тақдим этади.

Фойдаланган адабиётлар

1. Рустамов, Р. А. "Зарубежный опыт правового регулирования искусственного интеллекта и выводы для Узбекистана." Вестник Ташкентского государственного юридического университета, т. 4, № 2, 2022, с. 10-25. – https://journal.tsul.uz/index.php/bulletin/article/view/100
2. Каримов, К. С. "Актуальные проблемы правового регулирования технологий искусственного интеллекта." Вестник Ташкентского государственного юридического университета, том 4, № 2, 2022, с. 26-40. – https://journal.tsul.uz/index.php/bulletin/article/view/101
3. Алимов, А. Б. "Международные и национальные аспекты правового регулирования технологий искусственного интеллекта." Вестник Ташкентского государственного юридического университета, т. 5, № 1, 2023, с. 5-18. – https://journal.tsul.uz/index.php/bulletin/article/view/180
4. Саидов, С. М. "Основные направления правового регулирования искусственного интеллекта." Вестник Ташкентского государственного юридического университета, том 5, № 1, 2023, с. 19-32. – https://journal.tsul.uz/index.php/bulletin/article/view/181
5. Гулямов, Г. Х. "Искусственный интеллект и его правовое регулирование: международный опыт и Узбекистан." Вестник Ташкентского государственного юридического университета, т. 5, № 2, 2023, с. 45-60. – https://journal.tsul.uz/index.php/bulletin/article/view/265